

BÉRES JÚLIA

A Hortobágy mint tájegység*

1. A Hortobágy Közép-Európa legnagyobb füves pusztája, mely a Tisza bal partján, a Hajdúságtól keletre, az Észak-Tiszántúlon terül el. A Hortobágy területén jött létre 1973. január elsején a Hortobágyi Nemzeti Park, mely hazánk első nemzeti parkja. 1999-ben a Hortobágyi Nemzeti Park a Világ Kulturális és Természeti Örökségének listájára is felkerült. A Hortobágyi Nemzeti Park mintegy 82000 hektáros területével 4 tájvédelmi körzetet és 20 önálló természetvédelmi területet foglal magába.

A Hortobágy mint természeti örökség széles körben ismert tájegység, amelynek kulturális vonatkozásai valamelyest a kutatókat is foglalkoztatták. Tudományos elemzések készültek a Hortobágy történetéről, földrajzáról, néprajzáról, a nyelvi jellegéről, hagyományairól azonban nagyon keveset tudunk, a nyelvi szempontból valamely területet lokális kötöttségei miatt leginkább jellemző helyneveiről azonban eddig még nem készült semmiféle feldolgozás sem. E hiány pótlására vállalkoztam készülő doktori értekezésem témájának kijelölésével: munkámban a Hortobágy történeti és mai, élő helynévanyagát kívánom feltárni.

Nem egyszerű már magának a kutatási területnek a meghatározása sem. A mai értelemben vett Hortobágy tájegység pontos körülhatárolása kérdéseket vet fel: számos munka jelzi, hogy eltérnek a vélemények arról, hol is húzódnak pontosan a határai. Tanulmányomban a Hortobágy körülhatárolásának a problémáját vizsgálom meg sorra véve a különböző tudományterületek kutatói által érvényesített nézőpontokat.

2. Helytörténeti szempontból Zoltai Lajos, Debrecen és a Hortobágy egyik legjelentősebb helytörténész kutatója foglalkozott számos munkájában a Hortobágygal, 1911-ben önálló művet is megjelentetett „A Hortobágy. A legnagyobb magyar pusztá ismertető leírása térképpel és 23 szöveggel” címmel. Zoltai írásából kiderül, hogy Debrecen a középkor óta kötődött Máta és Zám területéhez, 1679-ben pedig az ohati határt is megszerezve egy 1701-es jegyzőkönyv szerint *Nagy-Hortobágy pusztá*-nak nevezte el e három egykori település területét.¹ A Hortobágy mai területének nagy részét a 18.

*A publikáció az MTA-DE Magyar Nyelv-és Névtörténeti Kutatócsoport programja keretében jött létre.

¹Vö. PAPP JÓZSEF: *Hortobágy*. Debrecen, 2008. 94.

században tehát Debrecen birtokolta, ekkor a város leginkább legeltetésre használt nyugati pusztáinak gyűjtőneveként kezdték használni a *Nagyhortobágy* kifejezést és 1911-ben is ez az elnevezés használatos Zoltai szerint.² A *Nagyhortobágy* puszta részei, melyek egykori falvak területéből alakultak, Zoltai szerint a következők ekkor: a 26 000 katasztrális hold kiterjedésű Mátá a belé olvadt Papegyházával, a 10 000 holdas Ohat Derzs, Árkusd és Bodajcs elpusztult falvakkal, és a 12 000 holdas Zám Cséccsel.³ Mivel Debrecen Ohat területéből 8500 holdat bérbe adott, a bérlet helyére keleten Elep pusztának Nyírórét, Feketerét és Nagyálomzug részei tartoztak a hortobágyi legelőhöz, mely így összesen 42 000 katasztrális hold kiterjedésű volt.⁴

Már Zoltai megemlíti, hogy hasonló talajuknál és természeti tulajdonságaiknál fogva tágabb értelemben a Hortobágyhoz tartoznak a szomszédos falvaknak, városoknak leginkább legeltetésre használt és a Hortobágygal szomszédos pusztái is: kelet és északkelet felől Balmazújvárosból Karinkót, Nyárijarást, Kónyát, Gáthát, Hortot, Drassát; észak felől Csegéből Cserepest és Kecskést; kelet felől Hajdúszoboszlóból Angyalházát; délről Nádudvarból a „fehér földeket”, valamint a régen elpusztult Szabolcs, Mízséte, Zádor nevű falvakat számítjuk ide, mely együttesen újabb csaknem 42 000 katasztrális holdat jelent.⁵

Hasonlóan vélekedik a Hortobágy név használatáról Béres András is, aki szerint a *Hortobágy puszta* elnevezést a 19. század 20-as, 30-as éveiben kezdték használni, a 20. század elején a *Nagyhortobágy puszta* elnevezés élt, majd egyre inkább a jelző nélkül használt alak vált általánossá.⁶

A második világháború után, 1949-ben a Hortobágy állami tulajdonba került (területe ekkor 53 422 katasztrális hold volt), majd ebből alakult ki az 1960-as években a 75000 holdon gazdálkodó Hortobágyi Állami Gazdaság.⁷

Míg Zoltai helytörténeti szempontból volt kiemelkedő kutatója a Hortobágynek, Ecsedi István néprajzi szempontból ért el jelentős eredményeket, noha geográfiából doktorált („A Hortobágy-puszta természeti viszonyai tekintettel a mezőgazdaságra”, 1908). 1914-ben jelent meg a „Hortobágy puszta és élete” című műve, az első pásztorkodási tájmonográfia, mely nem tipikusan néprajzi mű, keveredik benne a

²ZOLTAI LAJOS: *A Hortobágy. A legnagyobb magyar puszta ismertető leírása térképpel és 23 szöveggel*. Debrecen, 1911. 7.

³ZOLTAI LAJOS: i. m., 7.

⁴ZOLTAI LAJOS: i. m., 7–8.

⁵ZOLTAI LAJOS: i. m., 8.

⁶BÉRES ANDRÁS: *A Hortobágy történelme. Hortobágy: a nomád Pusztától a Nemzeti Parkig*. Szerk.: KOVÁCS GERGELYNÉ–SALAMON FERENC. Bp., 1976. 217. Lásd SZÜCS ISTVÁN: *Szabad királyi Debreczen város történelme*. Debrecen, 1871. 24.

⁷PAPP JÓZSEF: i. m., 113–114.

természetföldrajz és a gazdaságföldrajz az etnográfiaival.⁸ Ő is kiemeli, hogy a Hortobágy nem pontosan körülhatárolható egység, melyen csak a debreceni határba eső területet kell érteni, amit a helyiek a Hortobágy folyó – Szentágotától kezdve csatorna – két partjára eső területként értelmeznek. A geográfusok a szerkezeti viszonyokat tekintik mérvadónak, így pedig minden olyan terület idetartozik, melyet három oldalról homok határol.⁹ Északon eszerint a Tisza felső kanyarulatánál kezdődő homokbuckák, törmelékűpok (Büdszentmihály, Hajdúnánás, Balmazújváros, Cuca, Macs, Nagyhát, Kis- és Nagyhegyes, Hajdúszoboszló), keleten a Körösök törmelékűkapuja (Cholnoky szerint Derecske, Berettyóújfalu, Dévaványa, Gyoma határokkal), nyugaton a Duna-Tisza közéről felhalmozott homokbucka-sorozat határolja a pusztát, délen a Sárrét mocsaras lerakódásai zárják le, mely így – földrajzi értelemben – több mint hatszor akkora terület, mint a debreceni Hortobágy pusztája.¹⁰

Zoltai és Ecsedi munkái a 20. század elején keletkeztek, és már ekkor mindkettő megegyezik abban, hogy a Hortobágyot nem lehet a debreceni tulajdonban lévő legelőkre szűkíteni. Ezek a munkák jó kiindulópontot jelentettek a későbbi Hortobágy-vizsgálatokhoz is.

3. A térségre vonatkozó településtörténeti kutatások fontos feladatuknak tekintik, hogy felvázolják a terület településszerkezetének változását. A részleteket illetően ma még távolról sincs tisztázva e folyamat, a kutatók azonban jórészt egyetértenek abban, hogy a Hortobágy területe már a neolitikum óta lakott: kőkori, koraókori, szarmata–hun–avar leleteket találtak itt, majd a honfoglaláskor magyarok települtek erre a területre. Hogy melyik törzs vagy nemzetség pontosan hol élt, arról nincsenek információink, de egyes településnevek tovább őrzik a nemzetségek, nagycsaládok neveit (pl. Ohat, Egyek, Csege¹¹). A későbbiekben a gazdasági fejlődés és a népességgyarapodás miatt egyes nagyobb határu falvak osztódtak, így Ohatból alakult Egyek, Bodajcs és Hodos is. Ohat története különösen érdekes, hiszen Alsó-Szabolcs vármegyének kiemelt települése, két apátsági központjának egyike volt Ohat monostora, a török pusztítás után viszont elpusztult, majd a szomszédos településbe, az egykor belőle alakult Egyekbe olvadt.

A virágzó falvak azonban hamar elnéptelenedtek, ennek okát az alábbiakban vélük megragadhatónak a történészek és a néprajztudósok: a 14. században dúló pestisjárvány, a török pusztítás, a földesúri gazdaságok

⁸SZABADFALVI JÓZSEF: Ecsedi István és a Hortobágy-kutatás. In: *Tanulmányok a Hortobágy néprajzához*. Műveltség és hagyomány XV–XVI. Szerk.: GUNDA BÉLA. Debrecen, 1972–74. 7–8.

⁹ECSEDI ISTVÁN: *A Hortobágy pusztája és élete*. Debrecen, 1914. 1.

¹⁰ECSEDI ISTVÁN: i. m., 2.

¹¹Vö. KISS LAJOS: *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Bp., 1997.

korszerűsödése, a munkaerő koncentrálódása, illetve a lakóknak a kedvezőtlen megélhetési viszonyok következtében történő, keleti erdőzónák és a Tisza felé való vonulása. Az elpusztult falvak közül csak néhány, például Egyek, Csege és Nádudvar épült újjá.¹² A többi elpusztult falvat a környező nagyobb városok igyekeztek megszerezni, ebben élen járt Debrecen.¹³

Az elpusztult települések lokalizálását megnehezíti az a körülmény is, hogy a Hortobágy térsége közigazgatási tekintetben sem volt túlságosan stabil: területén jórészt a történelmi Szabolcs és Bihar vármegye osztozott, de érintkezett vele Heves és Külső-Szolnok is, később pedig Hajdú megye. Az elpusztult települések lokalizálása végett a 19–20. században számos ásatást végeztek ezen a területen,¹⁴ így több falu elhelyezkedését tisztázták a kutatók (tudjuk például hol feküdt Zám, Máta vagy Pródegyháza¹⁵), viszont nagy számban vannak máig vitatott helyzetű falvak is (például Nagy-miklós, melyet Zoltai feltételesen Kunmadaras vagy Nagyiván közelébe, Németh Péter viszont kérdőjelesen Polgár mellé tesz;¹⁶ vagy akár Süldő, melynek lokalizálásával újabban Pásztor Éva is foglalkozott¹⁷). Településtörténeti tekintetben a Hortobágy térképét legutóbb Németh Péter vizsgálta meg átfogó módon, Szabolcs megye középkori településeit áttekintve,¹⁸ tudomásunk van azonban arról is, hogy munkájának készülöben van a második, átdolgozott kiadása. Ez bizonyára újabb eredményeket hoz majd a Hortobágy területén egykor létezett települések azonosításában is. Reményeim szerint a pontosítást segíthetik azok a történeti és élőnyelvi helynévadatok is, amelyek fent említett doktori értekezésem anyagát képezik. (A helynevek ilyen irányú felhasználhatóságát jól példázzák Pásztor Évának a fentiekben idézett,¹⁹ Süldő településsel kapcsolatos vizsgálatai is.)

4. Néprajzi vonatkozásban az 1970-es években fordult ismét erőteljesebben a figyelem a Hortobágy felé. Ezekből az időkből két kiadványt kell megemlíteni. A „Hortobágyi hármashatár” című mű néprajzi vonatkozásban Debrecen, a Tiszán inneni részek, Dél-Borsod és Dél-Heves

¹²PAPP JÓZSEF: i. m., 81–83.

¹³Vö. ZOLTAI LAJOS: *Ismeretlen részletek Debrecen múltjából*. Debrecen, 1936.

¹⁴Vö. M. NEPPER IBOLYA–SÖREGI JÁNOS–ZOLTAI LAJOS: *Hajdúsági halmok*. Hajdúsági Közlemények 8. Hajdúböszörmény, 1981.

¹⁵Vö. ZOLTAI LAJOS: *Települések, egyházas és egyháztalan falvak Debrecen város mai határában*. Debrecen, 1926. 43–44, 56–57. és NÉMETH PÉTER: *A középkori Szabolcs megye települései*. Nyíregyháza, 1997. 159.

¹⁶ZOLTAI LAJOS: *Ismeretlen részletek...*, 167. és NÉMETH PÉTER: i. m. 140.

¹⁷PÁSZTOR ÉVA: *Elpusztult települések lokalizációjának kérdéséről*. *Helynévtörténeti tanulmányok* 5. (2010) 169–187.

¹⁸NÉMETH PÉTER: i. m.

¹⁹PÁSZTOR ÉVA: i. m.

területeit is említi a Hortobággal összefüggésben,²⁰ és kiemeli, hogy a kutatás különossége, hogy a Hortobágy népessége nem vizsgálható a gyér lakosság miatt, így a néprajzi vizsgálatok során azoknak a helyeknek a lakosságának ismeretére kell támaszkodni, ahonnan a Hortobágyon ideiglenesen vagy hosszabb ideig tartózkodók kikerültek. Így a hortobágyi népek néprajza részben azonos, részben attól függ, ahonnan származnak: ebben a vonatkozásban leginkább Nádudvar, Tiszacsege, Polgár, Egyek, Balmazújváros, Tiszafüred, Görbeháza, Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló, Hajdúnánás érdemel figyelmet és Debrecen nyugati része.²¹

Az egykori Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke külön kötetet szentelt a Hortobágy néprajzának tanulmányozására.²² A tanulmánykötetben nincs meghatározva, hogy mely településeket tekintenek a Hortobágyhoz tartozónak, és a különböző néprajzi szempontok vizsgálatakor az egyes kutatók a maguk vizsgálta témakörnek megfelelően értelmezik a puszta határait. A tanulmányokból az is kitűnik, hogy egy-egy tudományterületen belül is milyen sokféleképpen alakulhat a Hortobágy-kép: a pusztai állattartás, a hiedelemvilág, a betyárok vagy a halászat vizsgálata mind más és más Hortobágy-fogalmat ad.

A kötetben Bodó Sándor a Hortobágy északi részének Polgár, Görbeháza, Hajdúnánás, Hajdúdorog, Tiszacsege, Egyek; déli részének Balmazújváros, Nagyiván, Hajdúszoboszló, Nádudvar, Püspökladány településeket tekinti; a keleti részt pontosan nem határolja körbe.²³ Gunda Béla az előbbieket közül Görbeháza, Püspökladány településeket nem vizsgálja, viszont Hortobágy környékének tartja még Debrecen, Hajdúböszörmény, Kaba, Tiszafüred határát is.²⁴ Dömötör Sándor szerint a Hortobágy hajdan Balmazújvárostól Tiszafüred aljáig, Karcagig vagy Kunszentmártonig terjedt.²⁵

Barna Gábor a Hortobágy hiedelemvilágának a kutatásakor azokat a helyeket vizsgálta, ahonnan a legtöbb pásztoreMBER került ki a Hortobágyra: Tiszacsege, Nádudvar, Balmazújváros, Tiszaörs, Egyek, Nagyiván, Debrecen és a hajdúvárosok; de nem ragaszkodik a szűkebb értelemben vett Hortobágy-környék határához, hanem a környező területet is megvizsgálja, melynek ebben a tekintetben köze lehet a Hortobágyhoz. Így foglalkozik a Nagykunsággal, valamint Tiszaigar, Tiszaszőlős, Tiszaszentimre,

²⁰Hortobágyi hármashatár. Szerk.: SZÖLLŐSI GYULA. Debrecen, 1973. 25.

²¹SZÖLLŐSI GYULA szerk.: i. m. 26.

²²Műveltség és hagyomány XV-XVI.

²³BODÓ SÁNDOR: Az igavonó szarvasmarha a Hortobágy vidékén. Műveltség és hagyomány XV-XVI. 52.

²⁴GUNDA BÉLA: A nő helyzete a juhász közösségben. Műveltség és hagyomány XV-XVI. 225-244.

²⁵DÖMÖTÖR SÁNDOR: Angyal Bandi a Hortobágyon. Műveltség és hagyomány XV-XVI. 245.

Tiszaörvény, Tiszaderzs, Tiszafüred, Újszentmargita, Polgár, Tiszavasvári, Kaba és Püspökladány településekkel,²⁶ későbbi kötetében pedig kutatópontnak jelöli Tiszadobot, Kunmadarast, Karcagot, Kisújszállást, Derecskét is.²⁷

A néprajzkutató Papp József több monográfiát is szentelt a Hortobágnak.²⁸ Legutóbbi munkájában a következő településeket tartja a Hortobágy alkotórészének: a Hortobágy folyó melléke Balmazújvárossal és Hortobágy falu; a Hortobágyi Tiszamente Kistérség települései: Tiszadob, Tiszagyulaháza, Újtikos, Polgár, Görbeháza, Folyás, Újszentmargita, Tiszacsege, Egyek; a hajdúvárosok közül Hajdúnánás, Hajdúdorog, Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló, Nádudvar; a Nagykunságból Kunhegyes, Karcag, Kunmadaras és Heves megyéből Tiszafüred, Nagyiván legelői.²⁹

Janó Ákos a közelmúltban önálló kötetben adta közre a hortobágyi pásztorkodással foglalkozó néprajzi vizsgálódásait, az ő Hortobágy-fogalmába a következő települések tartoznak: Hajdúböszörmény, Hajdúdorog, Hajdúnánás, Tiszavasvári, Polgár, Görbeháza, Újszentmargita, Tiszacsege, Tiszafüred, Egyek, Tiszaigar, Tiszaörs, Nagyiván, Kunmadaras, Karcag, Püspökladány, Nádudvar, Hajdúszoboszló, Nagyhegyes, Balmazújváros.³⁰

Összességében elmondható, hogy a néprajzkutatók meglehetősen tágan – noha távolról sem egységesen – értelmezik a Hortobágy fogalmát: a sajátos hortobágyi életforma következtében e táj szellemi-tárgyi kultúrája, úgy tűnik, nagyobb távolságokra is kisugárzik.

5. A különböző szempontokat érvényesítő, különböző tudományterületekhez tartozó kézikönyvek Hortobágy-értelmezését is érdemes röviden megvizsgálnunk. Ezekre az jellemző, hogy a történeti névalakulásnak megfelelően a Hortobágy folyónak tulajdonítanak meghatározó jelentőséget a tájnévfogalom létrejöttében és használatában. A néprajzi munkákban a következő meghatározást találjuk a *Hortobágy*, *Hortobágy melléke* szócikk alatt: a Hortobágy folyó két partján fekvő legelő, síkság neve, ezekből a legelőkből kisebb részt birtokolt több környékbeli település: Hajdúböszörmény, Balmazújváros, Nádudvar, Püspökladány,

²⁶BARNA GÁBOR: Mitikus alakok a Hortobágy környéki falvak és a hortobágyi pásztorok hiedelemvilágában. *Műveltség és hagyomány XV–XVI.* 273–298.

²⁷BARNA GÁBOR: *Néphit és népszokások a Hortobágy vidékén.* Bp., 1979. 267.

²⁸PAPP JÓZSEF: *Hortobágy-pusztá néprajza.* Debrecen, 2000. ÉS PAPP JÓZSEF: *Hortobágy.* Debrecen, 2008.

²⁹PAPP JÓZSEF: *Hortobágy.* 13.

³⁰JANÓ ÁKOS: *Hortobágy pusztáról fű a szél... Tanulmányok az alföldi pásztorkodás köréből (Hortobágy, Kiskunság).* Debrecen, 2011. 10.

Karcag és Kunmadaras is.³¹ Ezzel a felfogással harmonizál a „Korai magyar történeti lexikon” *Hortobágy* szócikke is, mely szerint a Hortobágy terület a Tiszántúl északi részén, a Hortobágy folyó két oldalán terül el.³² Juhász Dezső a magyar tájnevek történetét vizsgálva a magyarországi Hortobágy folyó környékét tekinti Hortobágnak, és felhívja a figyelmet arra, hogy a korábban gyakori *melléke*, *vidéke* utótagú névváltozatok a 19. század végére visszaszorultak.³³ Juhász foglalkozik a tájnevek típusaival is, és úgy gondolja, a Hortobágy pusztá víznévből lett tájnévvé.³⁴ A kistájnak a Hortobágy folyó mellékére vonatkozó meghatározásával összhangban áll Ecsedinek azon megállapítása, mely szerint a vidék népei sohasem területéhez, mint inkább a folyóhoz kötötték életüket: a Hortobágyhoz mennek, a Hortobágnál látnak új dolgokat, és a Hortobágy mellé hajtják ki az állataikat.³⁵

A Hortobágy tájegység régi vízrajzát éppoly nehéz azonban megrajzolni, mint a településtörténetét. Az alföldi tájak vízrajzi képe eleve változékony, jelen esetben pedig a Tisza közelsége és a régiségben igencsak gyakori áradásai még összetettebbé teszik a helyzetet. A Hortobágy vizei közül itt most csak a tájnak nevet adó vízfolyásra összpontosítva figyelmünket megállapíthatjuk, hogy ennek egykori jellege, nyomvonala nem könnyen rekonstruálható. Már az is vitatott, hogy a Hortobágy folyó pontosan honnan eredt. Dunka Sándor újabb vízrajztörténeti munkájában részletes leírást ad a Hortobágy vízfolyásairól. Megállapítja, hogy a Hortobágy a hajdúnánási (böszörményi, mikor hogy nevezték) réthez tartozó pródi réten (egyek elképzelések szerint Polgárnál), a Tirimpó felett három ágból eredt, majd felvette a Hollós-ér, a Hattyas, a Bágy és a Szandalik vizét és a Tisza kiöntéseiből táplálkozott (innen a régi elnevezés is: Háromág-Hortobágy). Útja során alább felvette a Kadarcs-Karácsonyfok, Kösely, Árkus, Sáros-ér, Mérges- és Sarkad-ereket is.³⁶

6. A geográfiai munkák is több szempontból vizsgálják, állapítják meg a Hortobágy határait. Szabolcs István a Hortobágy talajaival foglalkozva a következő városokat sorolja ide: Balmazújváros, Nádudvar, Püspökladány, Karcag, Kunmadaras, Tiszafüred, Egyek, Tiszacsege, Polgár.³⁷ Ebből a felsorolásból értelemszerűen hiányoznak az újabb alapítású települések: Hortobágy falut 1966-ban, Folyást pedig 1992-ben alapították.

³¹KÓSA LÁSZLÓ–FILEP ANTAL: *A magyar nép táji-történeti tagolódása*. Bp., 1983. 18–19.; és lásd ehhez hasonlóan még: *Magyar néprajzi lexikon II.* Szerk.: ORTUTAY GYULA Bp., 1977.

³²KRISTÓ GYULA főszerk.: *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Budapest, 1994. 269.

³³JUHÁSZ DEZSŐ: *A magyar tájnévadás*. Budapest, 1988. 82.

³⁴JUHÁSZ DEZSŐ: i. m. 24.

³⁵ECSEDI ISTVÁN: i. m. 5.

³⁶DUNKA SÁNDOR: *A Hortobágy-medence régi vizei és a tógazdálkodás*. Budapest, 1996. 12.

³⁷SZABOLCS ISTVÁN: *A Hortobágy talajai*. Budapest, 1954. 14–16.

Magyarország kistájainak katasztere szerint Balmazújváros, Görbeháza, Hortobágy, Tiszavasvári-Józsefháza, Tiszavasvári, Nagyhegyes, Nagyiván, Polgár, Hajdúböszörmény-Pród, Újszentmargita, Újtikos tartozik a Hortobágy területéhez.³⁸

A Veress László–Aradi Csaba–Dunka Béla szerzőhármas pedig a következőképp határolja be a vizsgált területet: „Hortobágyon mint földrajzi kistájon azt Tiszalóktól Dévaványáig terjedő területet értjük, melyet nyugaton a Tisza hordalékkúpja, keleten a Nyírség és a Hajdúság határol, észak-dél irányban a Hortobágy folyó oszt ketté.”³⁹

A sort még folytathatnánk további geográfiai munkák idézésével, a fenti tapasztalatainkat – miszerint egységes Hortobágy-értelmezéssel földrajztudományi szempontból sem számolhatunk – ezek felsorolása legfeljebb tovább színesítené, ám a legkevésbé sem tenné egyértelművé.

7. Az eddig említett tudományterületek Hortobágy-fogalmát azzal a céllal vizsgáltam meg, hogy valamennyire egzakt módon kijelölhessem a kutatási területemet, vagyis hogy mit is vizsgálok akkor, amikor a Hortobágy helynévrendszerével foglalkozom. Ám a különböző nézőpontoknak a megismerése során világossá vált, hogy nem lehet egyetlen érvényesnek tekinthető Hortobágy-fogalmat megadni, hiszen minden tudományterület a saját szempontjai alapján határozza meg a területet. A jövőben élőnyelvi és történeti helynévgyűjtés során térképezem fel az eddig említett települések névkincsét, majd ezeket a neveket megvizsgálva, a határnevek sajátosságai nyomán remélem megrajzolhatónak a nyelvi-névtani szempontból relevánsnak tekinthető Hortobágy-fogalmat.

³⁸MAROSI SÁNDOR–SOMOGYI SÁNDOR szerk.: *Magyarország kistájainak katasztere I.* Budapest, 1990. 204.

³⁹VERESS LÁSZLÓ–ARADI CSABA–DUNKA BÉLA: A Hortobágy hasznosítása. Történelmi kép, A Hortobágy önállósítása, A világörökség elvárásai. *Magyar tudomány*, 45. (2000) 12. sz. 1467.